

Vrátit se k událostem, které proběhly přes 75 lety, je obtížné, čas mnohé z paměti odvádí, zvláště když jde o vzpomínky chlapce, který tehdy ještě nedospěl ani ke konci prvního desetiletí života. A tak zůstaly spíše jen jednotlivé epizody, časem nepropojené události, které dosud z mysli nevyprchaly.

Narodil jsem se ještě za první republiky v roce 1945. Celou dobu 2. světové války a okupace jsem prožil se svými rodiči a babičkou, říkali jsme stařenkou v rodinném domku na Hradecké ulici číslo 10. Této části Hrabové, ležící mezi Žižkovem a Šídlovcem, se tehdy trochu nadneseně obvykle říkalo Hradčany nebo Na Kopci. Byla tvořena dodnes stojícími patnácti rodinnými domky se zahradami, dnes v blízkosti Makra.

V první třídě jsme sešity nepotřebovali. Psali jsme na tabulku, která měla na jedné straně řádky, do kterých jsme museli pečlivě vpisovat písmenka, které nás pan učitel Schönweiss učil kamýčkem, houbičkou pěkně omývat a pokoušet se znovu. V dalších třídách jsme měli potom sešity. Ty se daly koupit i v dobách protektorátních. Používalo se tradiční pero se špičkou, kalamáře byly na každé lavici u každého žáka, vždycky se zakryly a zase v případě použití odkryly speciálním zařízením. Špičku jsme museli pečlivě otřít a pozor na kaňky, protože to nebylo nic obtížného udělat si velkou kaňku na stránce, a pečlivě jsme museli psát. Nemožu říct, že bych v pasní nějak speciálně vynikal, obvykle jsem míval dvojku z krasopisu. Byl jsem jedním ze tří žáků bez vyznání, takže jsem nemusel docházet do náboženství. Byla to velká výhoda, všichni nám záviděli, když pan farář Horák vzdělával své ovečky, my jsme pod okny hráli fotbal. Vyložená provokace ☺

Vozidel příliš mnoho nebylo, já si vzpomínám, že v Hrabové měl tehdy tu dvousedadlovou Aerovku obchodník Lipina a někdy nás, protože jeho syn byl mým kamarádem, i v tom kufru, který se vyklopil, vozil.

Tehdy bylo letiště v Hrabůvce, odtamtud letadla startovala, ale byla to většinou letadla cvičná. V závěru války se objevovala letadla spojenců – na konci srpna 1944 byl velký nálet na Ostravu, a to si vzpomínám na ty letky bombardérů, které letěly, a dokonce některé svrhly i několik pum v Hrabové, zřejmě musely odlehčit, nebo omylem. Pak to byly sovětské bitevníky, stíhačkám jsme říkali raty.

Tehdy v naší blízkosti zhruba tam, kde dnes stojí Makro, byly vybudovány takové malé zděné pece, v nichž se snažili němečtí vojáci topit nějakým materiálem, který byl dobře hořlavý a z něhož bylo hodně dýmu – asi nějaký dehet nebo něco podobného – a snažili se, aby celá ta oblast byla pod dýmem, aby letouny neviděly. Na Mitrovicích – to je směrem k Místku – byla německá dělostřelecká jednotka – říkalo se flaky, a ti po nich čile stříleli.

Já mám takovou osobní vzpomínku z konce války, bylo to 18. dubna 1945, tehdy můj otec, byl jsem tím překvapen, řekl: „Půjdeme na vycházku.“ On mnoho času neměl, jako stolař často dělal doma nábytky apod., ale tehdy z nějakých důvodů mě k tomu vyzval a šli jsme se projít do „vrbiny“, což byl zalesněný pruh táhnoucí se podél Ostravice. Když jsme se blízko mostu spojujícího Hrabovou s Vratimovem obrátili k návratu, uslyšeli jsme v krátkém rozmezí dva výbuchy. Při návratu jsme před naším domkem viděli shluk sousedů i zcela cizích lidí, od nichž jsem se dověděl, že do naší zahrady dopadla bomba. Svrhl ji sovětský bitevník, který útočil na auto s německými důstojníky, jedoucími po „dálnici“, jak se říkalo tehdejšími kostkami dlážděné cestě spojující Místek s Ostravou. Naštěstí uprostřed naší zahrady byla právě připravena hromada přivezeného hnoje, do níž bomba dopadla, takže kromě děr po střepinách, poškozeného komína a zasklení oken větší škody nevznikly. Zato hnůj byl rozmetán po všech zahradách. Tragický byl však dopad druhé bomby u pomníku strážmistra

Františka Janhuby, kde o život přišlo několik lidí. Střepinou poškozená dolní část pomníku dodnes připomíná tuto smutnou událost.

V jarních měsících roku 1945 se frontová linie blížila k Ostravě, posléze se začalo ozývat i vzdálené temné dunění. Jak jsme při pozdějších cestách vlakem ze Svinova do Opavy poznali, musela se vojska Rudé armády i s československou jednotkou při tzv. „Ostravské operaci“ probít předválečným československým opevněním, aby Ostravu bez vážnějšího poškození získala obchvatem ze západu. Právě tyto tvrdé boje, provázené obrovskými lidskými i materiálními ztrátami, tento hlomoz dokládá. Protože bylo zřejmé, že při přechodu fronty zůstaneme doma, rozhodl se otec zpevnit tehdy v domku jedinou sklepní místnost. Okénko zabezpečil bednou naplněnou pískem, strop vyztužil trámy a dřevěnými stojkami, zhotovil též dvě dřevěné plochy ke spaní. Do sklepa jsme se odstěhovali již několik dní před 30. dubnem, kdy centrum i většina místních částí Ostravy byly osvobozeny.

Krátce před příchodem fronty jsme zjistili, že k četným překážkám z ostnatého drátu, které měly ztížit postup sovětských vojáků, přibyl hluboký příkop v cestě do Vítkovic a Moravské Ostravy na hranici katastrů Hrabové a Hrabůvky u „benzinek“, blízko konečné stanice tramvaje, označované pojmem „Komárek“. První máj posledního válečného roku, jenž přinesl svobodu i obyvatelům Hrabové, od roku 1941 přičleněné k Ostravě, byl dopoledne podmračený a mlhavý, což se ukázalo pro nás jako velmi šťastné. Ranní napjatý klid předznamenal následující rámus při zahájení čtyřhodinového boje o nevelký prostor domků a zahrad „Na Kopci“. Napětí a strach zřejmě způsobily, že jsem brzy poté, co se kolem desáté hodiny ozvala střelba a křik, ve sklepě usnul a probudil se až ve chvíli, kdy se na sklepních schodech objevil sovětský voják se samopalem a s dotazem v ruštině, zda tu jsou Němci. Po několika hodinách jsme na chvíli opustili sklepní úkryt a ze zápraží pozorovali spoušť, kterou střet přinesl. Ale náhlá střelba nás znovu rychle do sklepa zahнала. Od vojáků jsme se dověděli, že kdyby nebyl 1. máj a mlhavo, obtížné dobývání „Kopce“ by usnadnilo letecké bombardování, jehož následky lze jen těžko domyslet.

Brzy po osvobození „Kopce“ – druhý či třetí den poté – se náhle v naší blízkosti ozvala střelba. Děsivý byl strach, že se fronta znovu vrací. Když jsme vyšli před dům, zjistili jsme, že na konec ulice ve směru K Žižkovu sovětské vojáky přivezli dělo a začali střílet někam k Nové Bělé, kde měl zůstat zbytek hitlerovců. Podle vyprávění naší sousedky vybourali ve střeše rožního domu (č. 11) otvor, a tak vytvořili pozorovatelnu, z níž sledovali účinnost střelby. Ta však naštěstí netrvala dlouho. Zato se brzy objevily zřejmě zabezpečovací jednotky s početným koňským doprovodem, jehož značná část skončila na naší zahradě, příslušné mužstvo pak na naší půdě. Spoušť, která nakonec po několikadenním pobytu zůstala, byla sice těžko popsateľná, ale rozhodně nezkažila přátelskou atmosféru a radost z nově nabytého pocitu životní jistoty.

Sovětský voják mě nosil na zádech. O sovětských vojácích se hovoří, že měli hodně rádi hodinky. Viděl jsem takové vojáky, kteří vyhrnuli rukáv a měli třeba několik hodiněk na ruce. Hovořilo se o tom, že někteří z nich si vypůjčovali kola. Sovětské vojáky byli většinou velmi přátelští, byli to lidé, kterým jsme byli vděční za to, že se situace opět změnila a že nám nehrozí každodenní nebezpečí. Pro nás to byli hrdinové, kteří měli velkou zásluhu na našem osvobození. Víím, že jako malý chlapec jsem po osvobození sbíral fotografie sovětských, amerických a britských generálů, takže jsem měl generála Montgomeryho, Eisenhowera a spoustu sovětských generálů, kteří patřili k velitelům jednotlivých frontů, třeba generála Jeremenka. Občas jsme nacházeli náboje, kterým jsme říkali „ilsny“, byly žluté, takže podle zbarvení asi z nějakého barevného kovu.

Ven jsme mohli chodit, ale museli jsme brát ohled na situaci, která byla. Jako kluci jsme se oddávali svým hrám. Na louce – říkali jsme Adámkova louka podle sedláka, kterému pozemek patřil – jsme hráli fotbal, chodili do lesíka, který byl podél Ostravice. Hráli jsme hlavně na rojbry – jedni

pronásledovali druhé, druzí se schovávali. Často jsme bojovali horní kopec proti dolnímu. Já jsem jezdil na kole. My jsme si samozřejmě hráli kluci, co jsme spolu kamarádili. Bohužel ne vždy jsme měli zprvu míč, takže se často hrávalo s tzv. puckou, což byla vlastně hadrami vyplněná koule, do které se kopalo, a ten, kdo měl míč, ten byl docela vážen. Vzpomínám, jak můj kamarád, protože jeho otec se věnoval fotbalu jako funkcionář, dostal takový pěkný kopačák, a to jsme si ho velmi považovali, a Libor Stuchlý, když řekl ne, tak jsme hrát nemohli. Hraček bylo málo, většinou dřevěné, měl jsem třeba dřevěného houpacího koně. Měl jsem brusle, které se daly našroubovat na botky, a hráli jsme hokej na rybníku v Hrabové.

Za války, pokud šlo o jídlo, byla velmi složitá situace. Byl lístkový systém. Rodiče si pravidelně každý měsíc vyzvedávali potravinové lístky na obecním úřadě. Chléb s máslem – to byla docela vzácnost. Já jsem třeba častěji dostal chleba a tři kostky cukru, protože otcův bratr pracoval v cukrovaru. Protože Hrabová byla tehdy venkovskou obcí, tak bylo možno využít zahradu a případně i nějaké pole. Stařenka měla pronajatý kus pole, kde se vysévalo obilí, sázely brambory, mohla chovat kozu, drůbež, měli jsme hodně králíků, takže pro nás to maso, vejce a kozí mléko nebyly nedostupné. Bonbonů jsem dostával asi 10 deka, takové, jaké právě v obchodech byly, čokoláda neexistovala, nemlsalo se. Bylo ale dost ovoce.

Rozhlas jsme měli, poslouchat zahraniční rozhlas bylo zakázáno. Moje matka se snažila poslouchat zejména londýnský – „volá Londýn“ se to ozývalo – ale velice často byl příjem rušen a poslech byl velice nekvalitní.

Kolo bylo běžným dopravním prostředkem. Pokud jste se postavili k cestě a sledovali, tak po druhé hodině jste viděli, jak celá řada dělníků z Vítkovických železáren jezdila na kole. Nebo náš učitel v první třídě Schönweiss, ten jezdil na kole z Vítkovic do Hrabové, kde vyučoval, a to bez rozdílu, zda v létě nebo v zimě. V zimě jsme ho vídali – vždycky měl takovou čepici, uši zakryté a rukavice. Já jsem se jako malý kluk naučil jezdit na kole své matky, pak jsem jezdil na otcově kole a někdy v roce 1951 jsem dostal nové kolo, jmenovalo se Sport, a s tím kolem jsem objel se svým bratrancem velký kus Moravy a Čech. Byla to cesta, která trvala 14 dnů a byla poměrně dlouhá.